

НАУКОВІ ЕКСПЕДИЦІЇ НДІ КАРПАТОЗНАВСТВА В 2000 р.

І.1. Етнологічна експедиція в населених пунктах Великоберезнянського, Мукачівського та Іршавського районів

У відповідності з Договором про наукове співробітництво між Ужгородським державним університетом та Історичним музеєм м. Сату Марє (Румунія) з 19 по 23 червня 2000 року працювала спільна українсько-румунська етнологічна експедиція в населених пунктах Великоберезнянського, Мукачівського та Іршавського районів, де проживають так звані волохи.

До складу експедиції з української сторони входили професор Вегеш М.М., проф. Балагурі Е.А., п.н.с. Макара М.П., с.н.с. Марина В.В.; з румунської – Віорел Чуботе – історик, Люба Горват – історик, Аліна Асталош – етнолог, Ковач Сілард – антрополог, Джордж Христя – історик, Мар'ян Ковстантін – етнограф.

Головні дослідження проводили в селах Мирча – Великоберезнянського району, Обава, Вижниця – Мукачівського району, Довге – Іршавського району. Метою дослідження було виявлення побутових, мовних, культурних, освітніх, релігійних, значаєво-традиційних, фольклорних та інших традицій, а також ступінь асиміляції та інтеграції волохів у громадсько-культурному житті.

Попередні результати експедиції обговорені в НДІ карпатознавства УЖДУ та під час робочої наради, яка проходила в грудні 2000 року у м. Сату Марє. Матеріали будуть опубліковані в наукових виданнях та обласній пресі.

II. АРХЕОЛОГІЧНІ ЕКСПЕДИЦІЇ

II.1. Село Біла Церква Рахівського району

Дослідження 2000 року в с. Біла Церква проводились згідно Договору про співробітництво між Ужгородським державним університетом і Румунським інститутом фракології.

Українську сторону представляли проф. Е.Балагурі, проф. М.Вегеш, п.н.с. М.Макара, с.н.с. В.Марина. З румунської сторони були присутні проф. Валентин Васильєв і д.і.н. Аурел Рустою. Мета археологічних розкопок: дослідження урочища, яке знаходиться на сході від с. Біла Церква під назвою "Деалу Менестриї".

В процесі розкопок було проведено 12 траншей:

S I = 26 x 2м.

S II = 10 x 2м.

S III = 15 x 1,5м.

S IV = 10 x 1м.

S V = 8 x 1м.

S VI = 121 x 2м.

S VII-XII = 10 x 1,5м.

Всього було знайдено 427 керамічних фрагментів; 4 пряслиці; 2 точильні бруски. Відносно періодизації пам'ятника, попередньо можна зробити висновок, що він належить до другого періоду середнього і пізнього Гальштату. Зустрічаються і деякі культурні елементи північно-західного типу (Куштановиця 7), а також матеріал, який датується II-I ст. до н.е.

Спільна українсько-румунська експедиція прийшла до наступних висновків і висловлює наступні пропозиції:

Продовження досліджень відносно уточнення періодизації пам'ятника, для чого необхідно розвідати:

а) північно-західну сторону пам'ятника, яка по формі вказує на можливість існування тут сторожової башти;

б) південну сторону, де імовірно знаходиться могильник.

Для досягнення цієї мети, на нашу думку, необхідно провести ще дві археологічні експедиції.

З вдячністю відмічаємо, що в розгортанні роботи археологічної експедиції посильну допомогу надали консул України в Румунії п. І.Новицький, голова Білоцерківської сільської ради п. Ю.Беріндя та заступник директора Солотвинського солерудника п. В.Рожа.

II.2. Села Малий Майтінь, Акош, Лазур Сату Марського повіту

На основі існуючого Договору між НДІ карпатознавства та Історичним музеєм в м. Сату Марє (Румунія) з 15 по 30 липня 2000 року у закордонне відрядження були направлені с.н.с. Марина В.В. та професор істфаку Балагурі Е.А. Метою відрядження було: проведення археологічних розкопок на будівництві рибника біля села Малий Майтінь. В ході досліджень виявлено два житлові об'єкти і багатий керамічний матеріал, кам'яні сохири, відщепи кременя і обсидіану. На основі матеріалу встановлено, що перше житло (розміром 42 кв.м., землянка – знаходилась на глибині 0,55 м.) відноситься до культури мальованої кераміки кінця V – початку IV тис. до н.е.

Другий житловий об'єкт типу землянки, виходячи з керамічного матеріалу можна віднести до культури пізній Баден-Коцефанів.

Крім розкопок в Малий Майтіні члени експедиції участь у розкопках могильника пізнього середньовіччя в селі Акош і на багатошаровому поселенні в селі Лазур. На останньому пункті розкопки продовжувались до кінця жовтня 2000 року. За час перебування у м. Сату-Марє проведено прес-конференцію, на якій повідомлено журналістам та працівникам радіотелебачення про результати спільного співробітництва між НДІ карпатознавства і Історичним музеєм Сату-Марє.

Відзначено, що за десять років співпраці проведено 5 конференцій і симпозіумів на теми: археологія, етнографія, історія та етнокультурні процеси в Карпатському регіоні. Опубліковано низку статей і 5 колективних збірників стосовно історії, культури та взаємозв'язків між Україною і Румунією.

Досягнуто домовленості з директором музею доктором Віорелом Чуботою про спільні пошукові роботи археологів та етнографів на історичній Мараморошині у вересні 2000 року.

АРХЕОЛОГІЧНІ РОЗКОПКИ 1998 р.

П.3. Грушівський монастир Тячівський район.

Археологічні розкопки на території Грушівського монастиря тривали з 6 по 18 липня 1998 року. Розкопки велися на площі 166 м. Зроблено 10 траншей силами 14 робітників, 1 студента Клузького університету під керівництвом співробітників Ситу Марського музею історії і культури Андріана Русу та Петера Своза.

В результаті пошуків остаточно встановлено профіль - план церкви, в т.ч. місце олгара, наоса, пронаоса. Розкопкам глибше 1,5 м. заважали сильні дощі і підгрунтові води. Встановлено місця трьох контрфартів, які ще в давнину підтримували одну із стін церкви, ослабленої внаслідок дії підземного джерела.

Стратиграфіка показує, що був капітальний ремонт церкви, але не в результаті пожежі, сліди якої теж встановлено.

Сам пам'ятник сильно знищений в результаті скарбопошукових робіт та вивезенням стінного матеріалу (каменю, в т.ч. і тесаного) на побудову кам'яної стіни-загорожі навколо сільської церкви.

В північній частині церкви знайдено шанс, який свідчить розташований на 4-5 м. від церкви навколо неї без єдиної дистанції та накладання. Це свідчить проти версії про давність о'бекта-пам'ятника.

При спробах встановити топографії всього ансамблю монастиря знайдено залишки споруди невідомої квадратури на віддалі ~ 10м. від церковної стіни у північній її частині.

МАТЕРІАЛИ: профільні камені-нафундаментальні фігурні різьби двох генерацій (побудова і ремонт), пофарбованих у два кольори - жовтий і синій;

Кераміка (прикладається), що паходить з побутової посуду (каструлі, жаровні, ковпаки різної величини, якості, глазурювання).

Кам'яні печі: фрагменти маленькі, але дозволяють нараховувати 9 форм - декорати на поверхні з зображенням живих істот, птахів по углах, і схожих на лева тварин у центрі. Є і форми ромбовидного рельєфу зеленої глазури, в углові кахлі з декораціями квітів.

Металічні - мало, гвіздя з даху.

Зроблено роботи по встановленню місця типографії. Найвірогідніше приміщення мало бути на північному заході території, але за умов с.г. використання землі подальші пошуки неможливі.

Посудина, виявлена в колекції місцевого жителя Василя Тегзи (засловами знайдена в 500-600 м. від монастиря) імовірно є літургичного на на трьох ніжках, розписана, ангелами, розміром 12 x 15 см. (є фото).

Нижче монастиря за словами селяни знаходили цілі камені, що наштотухе на думку про можливість існування приміщення друкарні в тому місті.

Крім фрагменту одної книжкової зашпильки-замка. Вона зображена в книзі О.Ороса. Ніяких інших слідов книгодрукування не знайдено.

Доцільність подальших пошуків можлива тільки на значній віддалі (тепер там городи селян) методом розвідувальних розкопів. Для цього потрібні старі карти-плани місцевості, які ще треба віднайти в архівах. Румунські колеги пропонують допомогу по підготовці спеціалістів-археологів по середньовіччю бо таких ми не маємо без них продовжувати досліджування Грушівського монастиря є проблематичним.